

JAAN TOOMIKUL

valmis sünnipäevaks film

Neljapäeval esilinastub kunstnik **Jaan Toomiku** esimene täispikk mängufilm “Maastik mitme kuuga”. Samal päeval algab ka tema 53. eluaasta.

KADRI KARRO
kadri.karro@ekspress.ee

Kohtun Jaan Toomikuga Tallinas KuKu kohvikus, kus teda sageli istumas võib näha. Ta saabus eile (28.9) Münchenist oma isikunäituse avamiselt (“Eelsoojendus filmi esilinastusele,” ütleb Jaan) ja tema silmad näivad väsinud.

Tunnen Toomiku vastas istudes mõneti kangestavat kollektiivset süüd. Esindan Eesti kõige tuntuma ja rahvusvaheliselt kõige tunnustatuma kunstnikuga kohtudes väljaannet, millel on nn sitalegendi lendulaskmisel hindamatud teened. Üheksakümnendate ajakirjandusest tuule tiibadesse saanud purgimeem on äärmiselt visa kaduma. Olin tolle kurikuulsa installatsiooni loomise ajal üheksa-aastane.

“Kas tunned, et meedia on sulle liiga teinud?” küsin.

“Võib-olla on mingeid mu asju liiga ühekülgsest võetud. Nii negatiivne kui positiivne meediakajastus on kunstnikule teatud mõttes kasulik. Aga kajastus on ühekülgne küll, olen seda tajunud, eriti kui välismaal esinen,” räägib Toomik. “Mul oli paar aastat tagasi suur personaalnäitus Milanos. Igale Eesti vaatajale oleks seal väljapandud komplekt tundunud meeletult ängistav, aga Itaalia kuraator **Marco Scottini** ütles, et tema ei näe üldse midagi sellist. Kas mulle just liiga on tehtud, aga... Inimesed on laisad, saavad emotsionaalselt mingi stereotüübi kätte ja enam nad sellega ei tegele. Eestis on tunda teatavat tunnetuse laiskust.”

Toomiku puhul tunnetuse laiskusest rääkida ei saa. Muljetavaldav osa tema üle kahe kümnendi

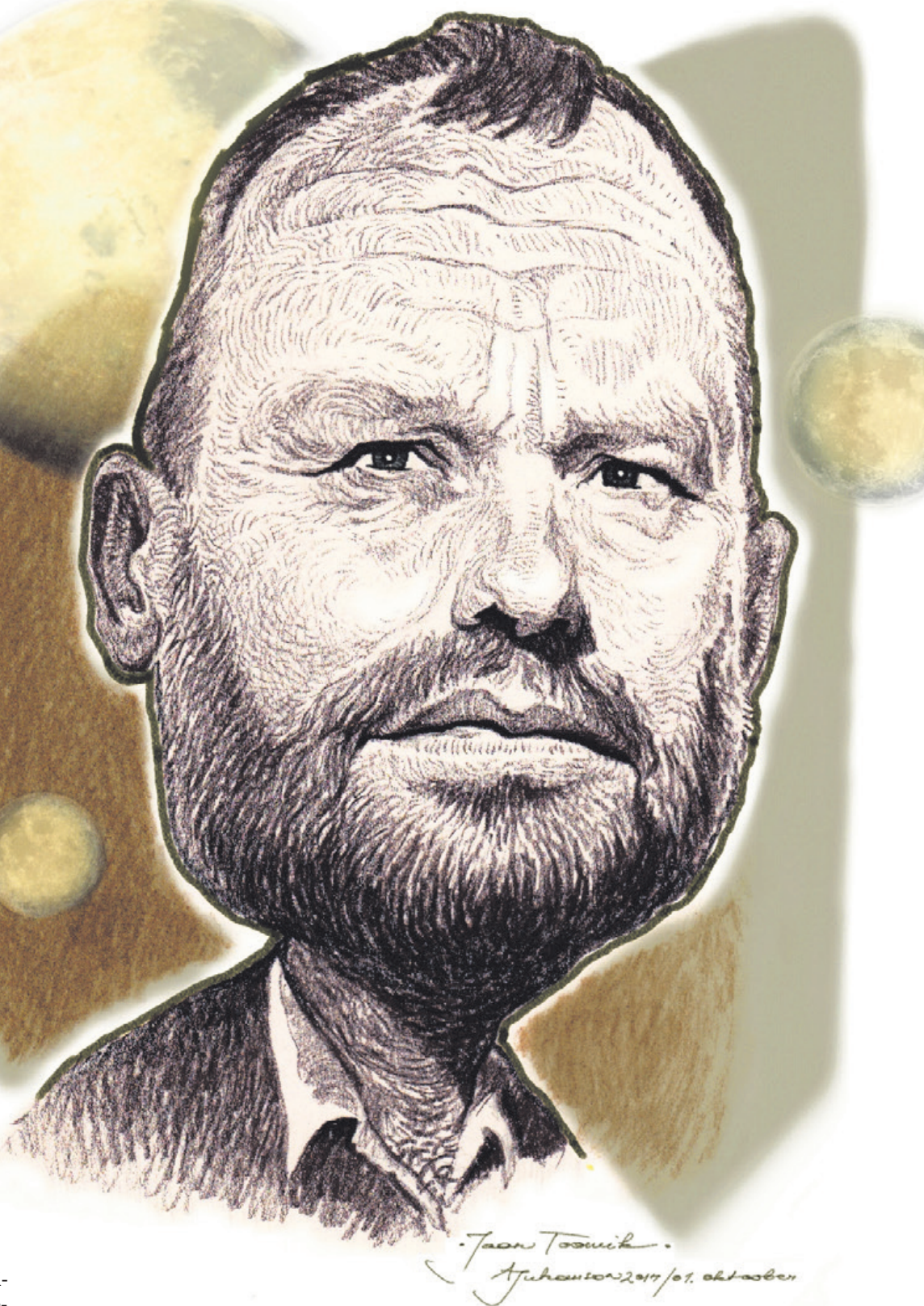
kestnud loometeel sündinust on saanud Eesti kaasaegse kunsti klassikaks. Videod “Isa ja poeg”, “Tantsides isaga”, “Merikajakas”. Toomik on esindanud Eestit Veneetsia biennaalil. Ta on hüpanud *performance*’i käigus üheksa meetri kõrguselt auku. Tema CV on varsti mitme meetri pikkune nagu riideriba, millega **Elaan alias Alar Sudak** Toomiku 13 aastat tagasi valminud videode munepidi keset põldu asuva toki külge oli seotud.

Toomiku looming on üldinimlikult nii kõnetav ja paeluv, nii poeetiline ja mõjus, et selle tõlgendamine ja seletamine näib kohati tarbetu.

Seni oli Toomik teinud lühifilme. “Armulaud” valmis 2007. aastal, “Oleg” kolm aastat hiljem. Neljapäeval esilinastuv “Maastik mitme kuuga” on tema esimene täispikk mängufilm. “Soovitan inimestel seda filmi vaadata suhteliselt eelarvamusvabalt. Unustada ära, kes selle on teinud,” ütleb autor.

“Jaan Toomikuga oli huvitav filmi teha, sest ta ei tea midagi sellest, kuidas näitlejaid käsitleda. Ta tegi seda oma hea äranägemise põhjal, täpselt nii nagu ta oma loomingu on oma sõpru ja seltsimehi juhendanud. “Mängi kuidagi tuime-malt.” Nii et tuli selliseid märkusi lahti kodeerida. Väga tore oli,” räägib peaosatäitja **Hendrik Toompere**. “Film ei ole tüüpiline eesti ängifilm, samas pole ka tüüpiline eesti lõbus film. See on teistsugune film.”

Filmi “Maastik mitme kuuga” peategelane on oma eluga ummikusse jooksnud keskealine mees.

“Ma suren, kui ma siia jään. Kas sa seda tahadki?” ütleb Juhan (Toompere) kodus söögilaua taga oma naisele (**Garmen Tabor**).

“Raske on mees olla?” küsin Toomikult.

“Kas sa arvad, et naine on kergem olla?” küsib Toomik vastu.

Jaan räägib videokunstist kui luuletuste, filmist kui romaani kirjutamisest. “Teemad on mul ikka ühed ja samad: nostalgia metafüüsilisuse järgi, eksistentsiaalsed piirsituat-

sioonid,” ütleb kunstnik. “Ma ei taha inimesi ilutsemisega piinata. See on suhteliselt konkreetne film. Mitte realistlik, aga konkreetne.”

“Kas sa töötad iga päev?” küsin Toomikult.

“Ma töötan isegi öösiti.”

“Aga sa magad ka vahepeal?”

“Järjest vähem. Tõusen kell viis üles ja tihtipeale enam magama ei jää.”

“Mis sa teed siis?”

“Siis ma muretsen. Kõikvõimalike asjade pärast. Tõeliste ja mitte-tõeliste asjade pärast.”

“Mul on selline tunne, et sinu uues filmis on üks koht, millest võib saada selline meem, nagu sai...”

Mu lause jääb lõpetamata, sest sel hetkel lendab kohvikusse varblane. Jääb pidama meie laua juures, peksleb vastu akent. Jaan püüab ra-beleva linnu kinni ja laseb tal uksest välja lennata. “Selle võid sisse panna. See oli minu arvates huvitav märk.”

Loe ka Andres Maimiku arvamust lk 34.

FILM KESKEALISEST MEHEST, KES ELAB OMA PEREGA PEALTNÄHA TAVALIST ELU

● Tegelikult on nende suhe tupikus ja mees tõmbleb ringi kõigi endiste ja praeguste suhete vahel, teadmata täpselt, mida nendega peale hakata. Piiri peal elu hakkab mehe närvisüsteemi üle koormama, tegelik reaalsus ja unenäoline reaalsus sulavad kokku, järjest raskem on vahet teha, mis on tegelik ja mis luul.

● Stsenarist ja režissöör **Jaan Toomik**.

● Osades **Hendrik Toompere, Jaanika Juhanson, Maria Avduško, Garmen Tabor, Raimo Pass jt.**